

Úřad vlády České republiky
Nábřeží Edvarda Beneše 4
118 01 Praha 1 – Malá Strana
tel.: 296 153 222
fax: 296 153 264

NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN DROGOVÉHO INFORMAČNÍHO SYSTÉMU 2003-2004

OBSAH

1	Úvod	3
2	Filozofie a zásady DIS	3
3	Současný stav sběru dat	4
3.1	<i>5 klíčových indikátorů</i>	4
3.1.1	Populační studie	4
3.1.2	Školní studie	4
3.1.3	Odhady prevalence problémového užívání drog	4
3.1.4	Infekce spojené s užíváním drog	5
3.1.5	Úmrtnost	5
3.1.6	Žádosti o léčbu	5
3.2	<i>Další dostupná data a metody</i>	6
4	Priority DIS pro roky 2003 - 2004	6
5	Očekávané výsledky NAPDIS	6
6	Plán aktivit na r. 2003 – 2004	8
6.1	<i>5 KI</i>	8
6.1.1	Užívání drog v obecné populaci	8
6.1.2	Prevalenční odhady problémového užívání drog	8
6.1.3	Infekce spojené s užíváním drog	8
6.1.4	Úmrtí spojená s užíváním drog a mortalita uživatelů drog	8
6.1.5	Žádosti o léčbu v souvislosti s užíváním drog	9
6.2	<i>Další data</i>	9
6.3	<i>Monitorování intervencí</i>	9
6.4	<i>Metodické vedení</i>	10
6.5	<i>Vydávání informací</i>	10
6.6	<i>Horizontální spolupráce na sběru dat</i>	10
6.7	<i>Poradní výbor pro sběr dat o drogách</i>	10

1 Úvod

Drogový informační systém (DIS) je komplexním nástrojem pro monitorování problému drog v České republice (ČR), zejména oblasti užívání ilegálních drog a jeho následků. Jeho koordinátorem a garantem je Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (NMS), které bylo ustaveno na základě usnesení vlády č. 643/2002 v červnu 2002 v sekretariátu Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky (RVKPP). NMS je českým národním partnerem decentralizované agentury Evropské unie pro monitorování drog – Evropského monitorovacího centra pro drogy drogové závislosti se sídlem v Lisabonu¹ (EMCDDA).

Úkolem NMS je poskytovat garantované, objektivní, kvalitní, přesné a spolehlivé informace o problému drog v ČR. Za tímto účelem NMS v rámci DIS samo provádí, iniciuje, podílí se na monitorovacích a výzkumných aktivitách a koordinuje v tomto směru činnost jiných institucí; velmi úzce spolupracuje zejména se Společným analytickým pracovištěm pro data z oblasti potlačování nabídky drog². Jako nástroj sloužící k plánování a rámcovému hodnocení DIS je formulován tento Národní akční plán drogového informačního systému (NAPDIS).

Aktivity DIS jsou zaměřeny jak na sběr, analýzu, syntézu a interpretaci informací na straně jedné, tak na jejich diseminaci na straně druhé. Metodicky a koncepčně je tento systém v souladu s informačním systémem EMCDDA; to se týká zejména systému pěti klíčových indikátorů³ (5 KI), který tvoří základní metodologii a sadu dat o užívání drog a jeho následcích v EU. DIS se však neomezuje pouze na koncept 5 KI, klade důraz na komplexní využití a kombinaci různých zdrojů dat a metod.

Sbírané a produkované informace v rámci DIS budou použity pro hodnocení preventivních, léčebných programů a pro hodnocení intervencí v oblasti protidrogové politiky jak na lokální tak na celostátní úrovni.

2 Filozofie a zásady DIS

- Přístup “evidence based” – tj. založený na vědeckých důkazech
- Odbornost
- Aplikace standardních ověřených postupů zaručujících srovnatelnost dat v čase a meziregionálně
- Informační otevřenost
- Horizontální a vertikální meziresortní, mezisektorová a mezioborová spolupráce
- Komplexní a flexibilní přístup, zaměřený na řešení konkrétního problému

¹ *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction in Lisbon, Portugal*

² *Toto pracoviště je společným pracovištěm Policie ČR – Národní protidrogové centrály a Generálního ředitelství cel.*

³ *Klíčové indikátory EMCDDA jsou následující: (1) užívání drog v obecné populaci, (2) problémové užívání drog, (3) infekce spojené s užíváním drog, (4) úmrtí spojená s užíváním drog a mortalita uživatelů drog, (5) žádosti o léčbu v souvislosti s užíváním drog.*

3 Současný stav sběru dat

3.1 5 klíčových indikátorů

3.1.1 Populační studie

Odpovědná instituce	Časový rámec/ frekvence sběru dat	Metodologické poznámky	Shoda se standardy EMCDDA
Institut pro výzkum veřejného mínění	Každoročně	Vzorek o velikosti cca 1000 respondentů	Nízká
Ústav zdravotních informací a statistiky (ÚZIS)	Každé 3 roky, naposledy v r. 2002	Stratifikovaný výběr 3500 respondentů, reprezentativní pro ČR	Středně vysoká

3.1.2 Školní studie

Odpovědná instituce	Časový rámec/ frekvence sběru dat	Metodologické poznámky	Shoda se standardy EMCDDA
Psychiatrické centrum Praha/NMS	R. 1995, 1999	ESPAD	Velmi vysoká
Hygienická služba – Centrální pracoviště drogové epidemiologie (CPDE)	Každé 3 roky 1994 -2000	Založený na ESPAD	Velmi vysoká

3.1.3 Odhady prevalence problémového užívání drog

Odpovědná instituce	Časový rámec/ frekvence sběru dat	Metodologické poznámky	Shoda se standardy EMCDDA
NMS	1998, 2000	Metoda zpětného záchytu, multiplikační metoda léčebných zdrojů	Velmi vysoká

3.1.4 Infekce spojené s užíváním drog

Odpovědná instituce	Časový rámec/ frekvence sběru dat	Metodologické poznámky	Shoda se standardy EMCDDA
Státní zdravotní ústav	Průběžně	Všechny HIV testy provedené v ČR, 100% pokrytí ČR	Střední
	Průběžně	Hlášená incidence virových hepatitid (VH), vysoké pokrytí ČR	Střední
Různé organizace	Dle zdroje dat	Seroprevalenční studie HIV a VH, lokální pokrytí	Dle zdroje dat
NMS	Zahájena v r. 2002	Seroprevalenční a seroincidenční studie VH typu C (VHC) v 10 nízkoprahových centrech ČR	Velmi vysoká

3.1.5 Úmrtnost

3.1.5.1 Úmrtí spojená s užíváním drog – obecný registr

Odpovědná instituce	Časový rámec/ frekvence sběru dat	Metodologické poznámky	Shoda se standardy EMCDDA
Český statistický úřad/ ÚZIS	Průběžně	Všechna úmrtí v ČR dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN)	Nízká

3.1.5.2 Úmrtí spojená s užíváním drog – speciální registr

Odpovědná instituce	Časový rámec/ frekvence sběru dat	Metodologické poznámky	Shoda se standardy EMCDDA
NMS/Společnost soudního lékařství	Průběžně od r. 1998	Toxikologický rozbor při pitvě všech případů náhlých úmrtí	Velmi vysoká

3.1.5.3 Mortalita uživatelů drog

V ČR není realizována žádná relevantní studie.

3.1.6 Žádosti o léčbu

Odpovědná instituce	Časový rámec/ frekvence sběru dat	Metodologické poznámky	Shoda se standardy EMCDDA
CPDE	Průběžně od r. 1995	Čtvrtletní hlášení od cca 250 léčebně/kontaktních center, vysoké pokrytí ČR	Velmi vysoká
ANO – Asociace nevládních organizací v oblasti prevence a léčby drogových závislostí	Zkušebně od r. 2002	Registr klientů a služeb z 16 nízkoprahových center, nízké pokrytí ČR	Vysoká
ÚZIS	Průběžně	Registr pacientů hospitalizovaných v psychiatrických léčebnách, založený na MKN	Nízká

3.2 Další dostupná data a metody

- Data z trestně-právního sektoru (stíhání, obvinění, odsouzení za drogové trestné činy, data z vězeňského systému, zabavené ilegální drogy, cena a čistota drog, ...)
- Projekt analýzy dopadů nové drogové legislativy (PAD) byl realizován v l. 1999-2001 za použití následující metodologie:
 - semi-ekonomické analýzy (analýza nákladů, analýzy nákladů a výnosů, analýza efektivity nákladů)
 - kvalitativní analýza (rozhovory s různými cílovými skupinami, fokusní skupiny)
 - skupinová analýza drogových indikátorů dle okresů ČR
- Databáze kvantitativně analyzovaných tablet Extáze vyskytujících se v ČR
- Závěrečné zprávy programů protidrogové politiky (spolu)financované státem
- Rapid Assessment studie opakovaně realizované ve 2. polovině 90. let
- Pilotní projekt evaluace léčebných programů (nizkoprahové služby, terapeutické komunity) v r. 2001-2002

4 Priority DIS pro roky 2003 - 2004

- Doplnění a zaškolení odborného personálu NMS⁴
- Zvýšení odborné úrovně personálu NMS a jeho dovedností ve speciálních oblastech:
 - Metodologie sběru, třídění, analýzy, správy dat
 - Práce s programy pro epidemiologickou a statistickou analýzu dat
 - Metody hodnocení intervencí, programů, politik
- Udržitelnost DIS
- Kombinace různých datových zdrojů, ustavení centrální databáze (EpiCenter)
- Zvýšení kvality dat trestně-právního sektoru a jejich kompatibility s metodologií EMCDDA
- Tvorba manuálů a standardních postupů pro sběr dat, zejména 5 KI
- Metodické vedení sítě krajských drogových koordinátorů a posílení jejich koordinační role při sběru dat na krajské úrovni
- Aktivní přístup v informování veřejnosti a médií, publikační plán, internetová prezentace NMS
- Aplikace a implementace metod a standardů EMCDDA a podílení se na projektech EMCDDA

5 Očekávané výsledky NAPDIS

- Kvalifikovaný a vyškolený plný stav personálu NMS
- Udržitelnost a stabilita lidských a finančních zdrojů a sítě spolupracujících institucí
- Standardně dodávaná data 5 KI
- Zavedený a standardizovaný systém sběru a poskytování dat a spolupráce jednotlivých institucí s NMS
- Zvýšení kvality a spolehlivosti dodávaných dat
- Vytvoření evaluačních nástrojů pro základní typy preventivních a léčebných drogových služeb a jejich praktická aplikace, vytvoření manuálů dobré praxe
- Funkční webová prezentace NMS

⁴ Od ledna 2003 v oddělení NMS pracuje 6 odborných pracovníků; velmi úzká spolupráce existuje mezi NMS a administrativním oddělením sekretariátu Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky (funkce sdílené oběma odděleními – NMS i administrativním oddělením jsou IT manager, PR manager a asistentka)

- Aktivní ediční plán (vědecká řada publikací, dvouměsíčník)

6 Plán aktivit na r. 2003 – 2004

6.1 5 KI

6.1.1 Užívání drog v obecné populaci

Aktivita	Zodpovědná instituce	Termín - stav (bez uvedení stavu se jedná o termín prvních výsledků)
Studie v obecné populaci	ÚZIS	5/2004 – zahájení sběru dat
ESPAD	Psychiatrické centrum Praha (NMS)	6/2003 – ukončení sběru dat 12/2003 – závěrečná zpráva

6.1.2 Prevalenční odhady problémového užívání drog

Aktivita	Zodpovědná instituce	Termín - stav (bez uvedení stavu se jedná o termín prvních výsledků)
Metoda zpětného záchytu na celostátní úrovni ⁵	NMS	3/2003 – získání datových zdrojů 6/2003 - analýza
Multiplikační metoda	NMS	4/2003 – kalkulace multiplikátorů pro r. 2002 8/2003 – provedení odhadu

6.1.3 Infekce spojené s užíváním drog

Aktivita	Zodpovědná instituce	Termín - stav (bez uvedení stavu se jedná o termín prvních výsledků)
VHC seroprevalenční studie ⁶	NMS	2/2003 – ukončení sběru dat 8/2003 – publikace prvních výsledků
Monitorování HIV a VH u injekčních uživatelů drog (IDUs) v nízkoprahových zařízeních ⁷	NMS/ANO – asociace nevládních organizací/Národní program HIV/AIDS	1/2003 – sběr dat za r. 2002, start sběru dat dle jednotného dotazníku od r. 2003
Monitorování HIV a VH ve věznicích	NMS/Vězeňská služba ČR	1/2003 – start systému
Případové studie HIV+ IDUs	NMS/Národní program HIV/AIDS	12/2004

6.1.4 Úmrtí spojená s užíváním drog a mortalita uživatelů drog

Aktivita	Zodpovědná instituce	Termín - stav (bez uvedení stavu se jedná o termín prvních výsledků)
Registr přímých drogových úmrtí	NMS/Společnost soudního lékařství	průběžně
Drogy a doprava – studie podílu užívání drog na příčinách dopravních nehod	NMS/Společnost soudního lékařství	6/2003 – publikace výsledků
Retrospektivně – prospektivní kohortové studie mortality uživatelů drog ⁸	NMS/ÚZIS	3/2004 – publikace výsledků

⁵ Blíže viz *Odhad prevalence problémových uživatelů drog metodou zpětného záchytu – anotace studie, pracovní materiál NMS*

⁶ Blíže viz *Seroprevalence VHC u injekčních uživatelů drog – manuál studie, pracovní materiál NMS*

⁷ Blíže viz *Testy na infekční onemocnění u injekčních uživatelů drog v nízkoprahových zařízeních pro uživatele drog – tabulky pro r. 2002 a základní sada otázek pro r. 2003, pracovní materiál NMS*

⁸ Blíže viz *Mortalita uživatelů drog – anotace studie, pracovní materiál NMS*

6.1.5 Žádosti o léčbu v souvislosti s užíváním drog

Aktivita	Zodpovědná instituce	Termín - stav (bez uvedení stavu se jedná o termín prvních výsledků)
Registr žádostí o léčbu ⁹	Hygienická stanice hl.m.Prahy	průběžně
Sjednocení sběru dat v nízkoprahových a ambulantních zařízeních pro uživatele drog	NMS/ANO	9/2003 – konec pilotní fáze 1/2004 – rozšíření systému do všech zařízení ČR
Monitorování žádostí o léčbu v souvislosti s užíváním drog ve věznicích	NMS/Vězeňská služba ČR	1/2003 – start systému

6.2 Další data

Aktivita	Zodpovědná instituce	Termín - stav (bez uvedení stavu se jedná o termín prvních výsledků)
Monitorování kvalitativních dat (klíčoví informátoři, fokusní skupiny)	NMS	12/2003 – metodika systému
Systém časného varování před novými (syntetickými) drogami	NMS/ANO	6/2003 – metodika systému
Monitorování užívání drog v národnostních menšinách	NMS	12/2003 – metodika systému

6.3 Monitorování intervencí

Aktivita	Zodpovědná instituce	Termín - stav
Monitorování aktivit snižování poptávky po drogách	NMS/sekretariát RVKPP	průběžně
Monitorování aktivit snižování nabídky drog	Analytické pracoviště pro data z oblasti potlačování nabídky/NMS	průběžně
EDDRA ¹⁰	NMS	6/2003 – zapojení ČR do tohoto projektu
Evaluace intervencí	NMS	6/2003 – vytvoření konceptu evaluací základních druhů služeb snižování poptávky po drogách 6 - 12/2003 – pilotní fáze hodnocení programů primární prevence, nízkoprahových programů, substituce a terapeutických komunit 1/2004 – start systému průběžných evaluací
Odhad společenských nákladů na zneužívání drog	NMS	Do 6/2003 zpracování protokolu studie. Do 12/2003 – sběrná fáze dat za r. 2002 Do 6/2004 – provedení analýzy (COI - nákladů na nemoc)

⁹ Blíže viz Hlášení uživatelů drog – žadatelů o léčbu. Metodická instrukce k vyplňování formuláře „Registr uživatelů drog - žadatelů o léčbu“, pracovní materiál Centrálního pracoviště drogové epidemiologie hygienické služby

¹⁰ Evaluation od Drug Demand Reduction Actions – projekt EMCDDA

6.4 Metodické vedení

Manuál/protokol	Zodpovědná instituce	Termín zpracování
Informační mapa datových „drogových“ zdrojů	NMS	2/2003
Protokoly pro 5 KI – (od vzniku dat po jejich hlášení ve výroční zprávě a EMCDDA)	NMS	6/2003
Manuály pro poskytovatele služeb – primární producenty dat (zejména úmrtí spojená s drogami a infekce spojené s drogami)	NMS	6/2003
Aktualizace osnovy pro strukturovanou závěrečnou zprávu o realizaci programu protidrogové politiky	NMS	1/2003
Osnova situační analýzy pro Krajský plán prevence a léčby	NMS	1/2003
Standardy kvality služeb a manuály dobré praxe pro služby poskytované uživatelům drog	NMS/sekretariát RVKPP/ANO/ČLS JEP	6/2003 – dokončení metodiky registrací kvality služeb a zahájení systému jejich certifikace 12/2004 – vytvoření manuálů dobré praxe pro základní modalitty

6.5 Vydávání informací

Aktivita	Zodpovědná instituce	Termín vydání
Výroční zpráva 200X-1	NMS	9/200X
Aktualizace webové prezentace NMS	NMS	1/2003
Dvouměsíčník Zaostřeno na drogy	NMS	Každé 2 měsíce od 1/2003
Ediční plán	NMS	3 - 6 titulů za rok
Tiskové zprávy	NMS	průběžně

6.6 Horizontální spolupráce na sběru dat

Pro zajištění pravidelné spolupráce s jinými organizacemi a institucemi budou v pravidelných intervalech cca 6x ročně NMS svolávány expertní pracovní skupiny cíleně zaměřené na danou část nebo aspekt DIS¹¹. Členy těchto pracovních skupin jmenuje vedoucí NMS. Jejich tématické zaměření je následující:

1. Populační studie
2. Prevalenční odhady problémového užívání drog
3. Infekce spojené s užíváním drog
4. Drogová úmrtí a mortalita
5. Indikátor žádostí o léčbu
6. Data trestně-právního sektoru
7. Evaluace programů a služeb

Za účelem řešení specifických problémů a témat zřizuje NMS „ad hoc“ další expertní skupiny.

6.7 Poradní výbor pro sběr dat o drogách

Jako poradní orgán RVKPP bude ustaven tzv. „Poradní výbor pro sběr dat o drogách“. Tento poradní sbor bude svoláván minimálně 3x ročně. Složení poradního sboru a zásady jeho činnosti jsou stanoveny ve statutu a jednacím řádu.

¹¹ Tyto skupiny a jejich personální složení vycházejí z velké části z pracovních skupin projektu Phare Twinning „Posílení národní protidrogové politiky“ realizovaného v l. 2001 – 2003.